

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Diascepsin Hanc Theologicam De Coelo Beatorum

**Pfaff, Christoph Matthaeus
Bardili, Eberhard Ludwig
Maercklin, Friedrich Jacob**

Tubingae, 1722

VD18 15032876-ddd

§. XIII.

[urn:nbn:de:bsz:31-130208](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-130208)

terreno & rebus mundanis desumptis & Ecclesiam militan-
 tantem & triumphantem maximè, metaphoricè nobis de-
 pingere, ubi nolim, ut metaphoram quis premat vel
 literam urgeat, quæ non nisi figuratè hîc capi vult. VIII.
 Etsi autem hæc repræsentatio sit emblematica & meta-
 phorica, tamen realissimam & præstantissimam beatitu-
 dinem, quam nemo hominum enarrare valeat, quæ
 omnes flosculos eloquentiæ etiam fœcundissimæ supe-
 ret, descriptionibus istis indigitari, quæ propria sit, quæ
 in deliciis exstantissimis & summis consistat. IX. Etsi
 gloria & majestas divina sit immensa atque omnia re-
 pleat, tamen cœlum gloriæ id tantum dici, ubi Deus
 amorem suum creaturis beatis manifestet, nec coelum
 beatorum immensum esse sed beatorum choro limitari, qui
 à damnatorum multitudine infernoque infinitis parasan-
 gis distet. X. Ex quo patet, nos cœlum empyreum, nos
 coelum beatorum creatum vel creandum, voce propriè
 sumtâ haud statuere atque omnes corporeas & crassas ideas
 hîc exesse jubere & emblematum sacrorum nucleum po-
 tius quam corticem heic degustare. Hæc nostra mens est,
 orthodoxa, ut arbitramur, & rei substratæ conveniens.

§. XIII.

Et verò hæc pro ratione instituti nostri, quod haud
 prolixum est, sufficiant. Quod restat, nolimus, ut
 quisquam arbitretur, nos, quæcunque de hoc argu-
 mento, amplissimo illo, dici possent & merentur, ex-
 haussisse

Iud Apostoli: videmus per speculum in enigmate 1. Cor. 13.
 vs. 12. Nec, ut ulterius progredi possimus, Deus voluit,
 qui velum istud emblematum sic nobis obduxit.

hausisse. Certè enim nonnisi guttam de immenso mari dedimus. Tàm ampla est hæc tractatio, ut multis voluminibus vix comprehendi possit. Non est, quod jam recenseamus autores, qui datâ operâ de coelo beatorum scripsere. Pertinet hoc ad historiam Theologiæ literariæ, cujus fontes pleniores hic aperire nobis non datur. Quot, quæsumus, Auctores de vitâ æternâ scripsere, practici maximè, inter quos eminet PHILIPPUS NICOLAI, Theologus ille Hamburgensis præstantissimus, qui facundissimum rebus delineandis & practicum hic adhibuit calamum? Taceo, quæ inter JO. BRENTIUM & HENR. BULLINGERUM (a), JAC. ANDREÆ

E 3 &

(a) En historiam totius controversiæ, quæ verò obsoleta hodiè est & tenebris oblivionis ferè involuta. Scripsérat JO. BRENTIUS de personali unione duarum naturarum in Christo & ascensu Christi in coelum ac sessione ejus ad dextram Dei Patris librum, quo veram corporis & sanguinis Christi præsentiam in cœnâ explicavit & confirmavit. Tubingæ 1561. 4. Hic non solum omnipræsentiam corporis Christi, quam in Apologiâ Confessionis Wirtembergicæ jam diduxerat, in scenam reduxit sed & statuit, Christum, etsi in coelum ascenderit, tamen certo loco non circumscribi, ita, ut corpus ipsius & in cœnâ realiter exhiberi possit, nec coelum esse certum locum, sicut nec dextram Dei, sed majestatem & omnipotentiam divinam. Hunc libellum adgressus est Theologus Tigurinus HENR. BULLINGERUS in tractatione verborum Domini, in domo Patris mei mansiones multæ sunt, Tiguri 1561. ubi defendere conatus est, coelum esse certum locum, in quem Christus ascenderit, cujus corpus eapropter in his terris præsens esse non possit. Reposuit JO BRENTIUS sententiam de libello Bullingeriano suam Tubingæ eodem anno 8. quæ & Francofurti A. 1562.

8. Germanicè prodit sub titulo: *Bericht Johannis Brenzii von dem Büchlein D. Heinrichi Bullingeri, des Titels: von dem Himmels und der Gerechten Gottes, jez widerum erschn und gebessert.* Quo facto BULLINGERUS mox edidit *Gegenbericht uff den bericht Herren Johanssen Brenzen von dem Himmel und der Gerechten Gottes.* 8. Addidit PETRUS MARTYR dialogos adversus BRENTIUM, qui Loc. comm. T. 2. exstant. Utrique respondit BRENTIUS in libro de majestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei Patris & de verâ præsentia corporis & sanguinis ejus in cœnâ Francof. 1563. 4. Hinc natus alius BULLINGERI liber, cui titulus: *Fundamentum firmum Tiguri* 1563. 8. Hunc refutavit BRENTIUS in recognitione Prophetica & Apostolica doctrinæ de verâ majestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei, Patris sui omnipotentis. Tubingæ 1564. 4. Reposuit BULLINGERUS repetitionem & dilucidiorum explicationem consensus veteris orthodoxæ Catholicæque Christi Ecclesiæ in doctrinâ Prophetica & Apostolicâ de inconsulis proprietatibus naturarum Christi Domini in unâ indivisâ personâ permanentibus adeoque de veritate carnis Christi ad dextram Dei Patris in cœlo sedentis & non ubique præsentis, ubi in altera parte BRENTII recognitio refellitur. Tiguri 1564. 8. Nil amplius dein regessit BRENTIUS, sed JAC. ANDREÆ calamum adversus BULLINGERUM sumsit. Scripsit enim librum sub titulo: *Pia, brevis & perspicua expositio controversiæ de duabus naturis in Christo deque verâ præsentia corporis & sanguinis ejus in Eucharistiâ, in qua responsum D. Theodori Beza Vezelii de carnis Christi omnipræsentia contra D. Joh. Brentium inscriptum refutatur, & ea, quæ Bullingerus contra ejusdem D. Brentii recognitionem anno superiore in lucem edidit, refelluntur.* Tubingæ 1565. 4. Hic p. 82. 83. ANDREÆ ἐρωχὴν adprehendit, aitque, de cœlo utique magis, quid non sit, hoc est, quod non sit certus quidam locus, quàm quid sit, definiti posse, addit tamen, coelum esse beatitudinem æternam in Deo &

& PAULUM AB EIZEN (b), BALTH. MENZERUM

cum Deo, qui futurus sit omnia in omnibus. Cæterum libelli illi Brentiani exstant Opp. Brentii T. VIII. f. 831. sqq. Atque hæc ipsa quoque tantisper recensent ROD. HOSPINIANUS in Historiâ sacramentariâ P. 2. f. 288. b. 290. a. 305. sqq. 312. b. 318. sqq. 326. b. sqq. 341. b. ubi testamentum BRENTII à BIDENBACHIO editum allegatur, itemque Vir celeberrimus & in historiâ Theologiæ literariâ recentiore verfatissimus V. E. LOESCHERUS in der ausführlichen historiâ motuum P. 2. p. 271. sqq. Alium adhuc BULLINGERI librum refert M. LIPENIUS in Bibl. Theol. P. 1. f. 305. quem verò nos non inspeximus.

(b) Vide LEONH. HUTTERRI Concordiam concordem C. XII. f. 103. b. sqq. ubi exhibetur D. Pauli ab Eizen, Superintendentis Holsati scriptum, cui titulus: *Ursachen, vvarum die subcription des Bergischen Buchs oder Confession billich soll vverden abgeschlagen, genommen aus dem ernstlichen Befehl Christi: Hütet euch vor den falschen Propheten &c.* Hic p. 104. b. inter alia quoque hæc reprehendi videas: *Item, das vveder Himmel oder Hell gevvisse Stadte seyn und das der Himmel droben in der Höhe und die Hölle hier unten eitel erdicht Ding sey, das nimmer gevvesen ist und nimmer seyn vvvord, dann das sind des Brentii eigne Wort in seinem Buch von der Majestat Christi, davon ich und meine liebe Mutbrüder in unser resolution auff das Torgauische Bedencken getreuliche Erinnerung gethan haben. So haben auch die Hessischen Theologen diese des Brentii Worte aus seinem teutschen Buch am 125. und 128. Blat angemerkt, da er schreibt, der Himmel, dahin Christus auffgefahren ist, sey dermassen geschaffen, das in demselbigen nicht allein die Engel und die heiligen Menschen sondern auch der Teuffel und seine Engel sich finden, ja das der Satanas und die Helle im Himmelreich seyen. So haben auch Jac. Andreæ und seine Consorten in ihrem ersten Torgauischen Bedencken diesen irrtum, das der Himmel keine ge-*

RUM & JO. CROCIIUM (c) de hoc argumento agitata sunt, taceo GEORGII FRANCI, Theologi Francofurtensis Viadrini de coelo beatorum librum, taceo JAC. GRETSERI, Jesuitæ Bavari de variis coelis Lutheranorum, Zwinglianorum &c. tractatum &, qui alii sunt libelli, quos evolvere hic curiosus possit. At GISEBERTI VOETII diatriben de coelo beatorum silentio obvolvere haud possumus, cum eruditus, cum præstans libellus sit (d). Ut capias, lector, quàm vastum sit de coelo

*wisse Stadie sey, ausdrücklichen gesetzt und vor vrährhaffig unterschreiben lassen, damit je vverden geleugnet die Articulusers Christlichen Glaubens, das Jesus Christus abgestiegen ist zur Hellen und auff gefahren ist zum Himmel, zusampt den Zeugnißsen der H. Schrift vom Himmel und Helle &c. Reposuit JAC. ANDREÆ den Bericht auff die vermeinte sechs Ursachen D. Pauli von Eizen, darumb er die Formulam der Concordia nicht unterschreiben könne, ubi f. 107. b. 108. a. respondet, BRENTIUM, ubi neget, cælum esse certum locum, Lutherum *uald wida* sequi, qui idem statuerit in der grossen Bekænnnis vom H. Abendmahl &c.*

(c) Scilicet ediderat JO. CROCIIUS, Theologus Marpurgensis Conversationem Prutenicam, in quâ etiam de glorioso Dei & beatorum cælo corporumque gloriosorum dotibus egerat. Reposuit BALTH. MENZERUS, quem hic adgressus erat CROCIIUS, absterfionem calumniarum, quæ in operibus MENZERI exstat T. 1. p. 811. sqq. Regessit CROCIIUS defensionum Conversationis suæ, cui MENZERUS iterum responfionem opposuit. Vide l. c. p. 841. sqq. Hæc ante hos centum annos agitata fuere.

(d) Habetur editio Gorinch. 1669. 1679. 8. Postea libellus hic editus est in tractatu curioso rerum theologiarum Francofurti ad Mœnum A. 1692. 8 p. 865. sqq.

lo beatorum argumentum, en dabitur tibi libelli Voetiani recensionem in compendio. Agit igitur VOETIUS primùm C. 1. de existentia & quidditate coeli beatorum, item de coelorum numero. C. 2. quærit, an coelum beatorum sit substantia, an accidens, an sit substantia finita & creata à Deo distincta, an sit substantia spiritualis, an verò corporea, an constet ex materiâ & formâ, an materia ejus sit elementaris aut aquea, an sit corpus simplex, an specie differat à coelo stellato? C. III. quærit idem, an coelum beatorum sit creatum, & ex quâ materiâ, quando, ad quid & cum quo aut quibus sit creatum? C. IV. explicat coeli unitatem, magnitudinem, locum, quæritque inter alia, an coelum habeat partes homogeneas vel heterogeneas? & ubi numerum coelorum init, Scholasticorum, Gentilium, Judæorum, Muhamedanorum placita curiosè recenfer. C. V. de locatione coeli agit. C. VI. de iis, qui in coelo continentur, Deo, Christo, Angelis, beatis curiosas quæstiones mover. C. VII. disquirat de corporibus gloriosis in coelo extantibus, de animalibus, plantis, fossilibus, elementis, artificialibus, num in coelo dentur, de personis in coelum translatis, quænam illæ & quot sint? C. VIII. examinat adjunctum seu affectiones coeli, liquiditatem & soliditatem, luminositatem, visibilitatem & invisibilitatem, immutabilitatem, perfectionem, pulchritudinem, amoenitatem, gloriam, sanctitatem. C. XI. refert denique quæstiones aliquot partim curiosas, partim absurdas GABRIELIS DE HENAO, qui Empyreologiam seu Philosophiam Christianam de empyreo coelo A. MDCLII. edidit. Hactenus VOETIUS. Possimus jam, si vellemus, & quæstiones illas crispas GABR. DE

F HENAO

HENAO, possemus etiam aliorum Scholasticorum quaestiones de coelo beatorum in hac dissertatione non tractas recensere. Sed nolumus, cum res tanti non sit, nec prolixioribus nobis esse hic liceat nimisque curiosis. Ast, si diducere voluissimus argumentum, poteramus & agere de coelo beatorum secundum Judæorum, gentilium & Mahumedanorum placita. Poteramus recensere figmenta & somnia Judæorum de variis coelis & de indole Paradisi coelestis, quæ in unum fudit incomparabilis Auctor JO. ANDR. EISENMENGERUS (e). Poteramus dein descendere in campos Gentilium Elysios, & loca, in quæ animæ beatæ ab ipsis recipi creduntur (f), poteramus & tandem disserere de Paradiso Muhamedanorum & vel maximè juxta POCOCCIUM (g) & RELANDUM (h) ostendere, Muhamedanos non existimare, quod vulgò de ipsis creditur, voluptatem Paradisiacam in meris deliciis carnalibus consistere. Imò de situ Paradisi, non in terrâ hâc, sed in regione quadam æthereâ existentis curiosam addere poteramus disquisitionem (i). Ast in tam vastum scriptionis campum ne progredieremur, libelli academici effecit limes, quem migrare nolumus. Itaque ergò hic scriptionis terminus esto.

EPILO-

-
- (e) in dem entdeckten Judenthum P. 1. p. 316. 317. 391. 392. 460. 464. 805. 867. sqq. P. 2. p. 260. sqq. 295. sqq. 886.
 (f) Vide P. D. HUETII quaestiones Alnetanas L. 2. C. 11. 21. & 24 & TOB. PFANNERIS Systema Theol. Gent. C. 21. Addi potest JAC. WINDETUS de vitâ functorum statu, ubi Hebræorum & Græcorum sententias refert. (h) in notis ad portam Mosis C. 7. p. 292. (h) de relig. Muhamedicâ L. 2. §. 18. p. 146. sqq. (i) Vide TH. BURNETI Telluris Theoriam sacram L. 2. C. 9.